

УДК 347.78.01

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Вадим КАЧУРОВСЬКИЙ,

здобувач

Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються проблеми класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності (моральних прав). Проаналізовано концептуальні підходи дослідників до питання класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності. Досліджено класифікацію моральних прав, закріплену в актах міжнародного права та законодавствах інших країн. Автором, з урахуванням правової природи особистих немайнових прав інтелектуальної власності, сформовано власний підхід до питання класифікації таких прав. Обґрунтовано недосконалість класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності, закріпленої в чинному законодавстві України та розроблено рекомендації щодо його подальшого реформування.

Ключові слова: особисті немайнові права, класифікація, право авторства, немайновий інтерес, недоторканість об'єкта права інтелектуальної власності.

CLASSIFICATION OF PERSONAL NON-PROPERTY RIGHTS OF INTELLECTUAL PROPERTY

Vadym KACHUROVSKYI,

Applicant of Scientific and Research Institute of Intellectual Property
of National Academy of Legal Science of Ukraine

SUMMARY

The article considers the classification problems of personal non-property rights of intellectual property (moral rights). It analyzes conceptual approaches of researchers to the issues of the classification of personal non-property rights of intellectual property. It studies the classification of moral rights, formalized in acts of the international rights and legislations of other countries. The author, with taking into account the legal nature of personal non-property rights of intellectual property, has formed his own approach to the issue of classification of such rights. He has proven incompleteness of the classification of personal non-property rights of intellectual property, formalized in the current legislation of Ukraine and developed recommendations as for its further reformation.

Key words: personal non-property rights, classification, copyright, non-personal interest, inviolability of the intellectual property object.

Постановка проблеми. Інститут особистих немайнових прав інтелектуальної власності став причиною дискусій в юридичній літературі не тільки щодо особливостей їх правової природи, але й класифікації змісту цих прав. Аналіз юридичної літератури й нормативно-правових актів свідчить, що на різних історичних етапах розвитку інституту особистих немайнових прав інтелектуальної власності погляди вчених і законодавців на класифікацію належних творцеві особистих немайнових прав не були однозначними. Не спостерігалось солідарності і стосовно питання їхньої форми існування.

Актуальність теми дослідження. Формування єдиного підходу до питання класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності сприятиме теоретичному обґрунтуванню правової природи таких прав, забезпечить належну правову охорону моральних інтересів творців та окреслить подальші підходи до реформування правового регулювання відносин творців та суспільства з метою встановлення компромісного балансу їхніх інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Дослідження класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності знайшли своє відображення в працях радянських науковців: О.П. Вілейти, М.В. Гордона, М.К. Почанського, В.І. Серебровського, К.А. Флейшиц, Б.С. Антимонова та

ін. Питання класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності також розглядались у наукових працях відомих українських та зарубіжних вчених-правників, зокрема: В.В. Луця, М.М. Малєїної, О.А. Підпригори, О.О. Підпригори, О.М. Піцан, В.О. Калятіна, З.В. Ромовської, О.Д. Святоцького, О.П. Сергєєва, Р.О. Стефанчука, Г.В. Чурпіти, Р.Б. Шишки та інших.

Формулювання цілей та завдань статті. Ціллю статті є формування єдиного підходу до питання класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності. Для реалізації цієї цілі необхідно проаналізувати концептуальні підходи дослідників до класифікації моральних прав, дослідити положення міжнародних нормативно-правових актів, законодавства інших країн та національного законодавства, а також розробити рекомендації щодо подальшого вдосконалення правового регулювання питання класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Історія розвитку цивілістичної думки показує, що на різних історичних етапах погляди вчених на класифікацію особистих немайнових прав автора, надання тому чи іншому праву особисто-немайнової природи були різними.

У радянській літературі з авторського права під впливом державної ідеології, а також керівних моральних прин-

цилів того часу значення особистих немайнових прав автора було настільки піднесеним, що до них відносили навіть деякі права, що мають сьогодні майновий зміст. На думку Б. С. Антимонова та К. А. Флейшиц, авторів належать такі особисті немайнові права, як право на опублікування твору, право на відтворення й поширення твору, право на авторське ім'я, що включає також право визнання автором твору, а також право на недоторканність твору. Ці автори вважали, що права на недоторканність твору і його опублікування є найвищим вираженням захисту творчої особистості автора [1, с. 41].

Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) особистим немайновим правам інтелектуальної власності присвячує ст.ст. 423, 429, 430, 438, 485, 503. У ч. 1 ст. 423 ЦК України визначено класифікацію особистих немайнових прав інтелектуальної власності, які належать всім творцям об'єктів права інтелектуальної власності:

- 1) право на визнання людини творцем об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності;
- 3) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом [2].

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» автору належать такі особисті немайнові права:

- 1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі та його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;
- 2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;
- 3) вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі та його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;
- 4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора [3].

У спеціальних законах України «Про охорону прав на сорти рослин», «Про племінну справу у тваринництві», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» передбачено, що автори сортів рослин, порід тварин, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонування інтегральної мікросхеми мають право визнаватися творцями, право на ім'я, право на назву об'єкта права інтелектуальної власності, право на подання заявки на реєстрацію об'єкта, що передбачає також можливість внесення змін і доповнень до заявки, її відкликання, участь у її розгляді, оскарження рішення за результатами розгляду заявки, право на пріоритет заявки, право на отримання охоронного документа.

Водночас у літературі немає спільної думки щодо цього питання. Аналіз чинної літератури дає нам підстави стверджувати, що з приводу включення тих чи інших прав до системи особистих немайнових прав у сфері інтелектуальної діяльності найбільш часто мова йде про: право авторства та право на авторське ім'я [4, с. 553; 5, с. 59-65; 6, с. 199-206 та ін.], право на використання псевдоніма чи аноніма [7, с. 127-131], право протидіяти зазначенню вданого авторства, право на недоторканність твору [1, с. 47] і збереження його цілісності [8, с. 416], право на захист репутації автора [6, с. 65], право перешкоджати посяганню

на своє авторське право, здатному завдати шкоди честі та репутації автора [8, с. 542], право на оприлюднення та відкликання твору [9, с. 34], право на опублікування твору [10, с. 120], право на допомогу автору з боку видавництва та право на реєстрацію твору, що встановлює дату його виходу в світ [11, с. 8], право на депонування рукопису, право на переклад та право на присвячення твору [12, с. 28], право виконання та право на захист репутації виконавця [13, с. 308] тощо. Однак такий надто розширений підхід до визначення особистих немайнових прав суттєво нівелює їх значення.

У викладених вище думках дослідників спостерігається відсутність єдиного підходу до питання класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності, а також форми охорони моральних інтересів творця. На нашу думку, таке положення в літературі є результатом невизначеності й відсутності об'єктивно виявлених немайнових інтересів творців, що й призвело до розширеного визначення складу особистих немайнових прав інтелектуальної власності, відносячи до них такі права, які по суті мають майновий характер. Віднесення належних автору способів використання твору до категорії особистих немайнових прав, з огляду на можливість їх набуття за допомогою також немайнових інтересів, є не зовсім точним, бо природа суб'єктивного права повинна бути визначена об'єктивними інтересами, а не мінливими суб'єктивними інтересами правовласника. Немайновий суб'єктивний інтерес творця в суб'єктивному праві за своєю природою не може відображати об'єктивні моральні вимоги автора й забезпечувати автономію його особистих якостей і прагнень, а також з огляду на свою нестійкість не може мати значення об'єктивного критерію. Тому особисті немайнові права інтелектуальної власності мають бути встановлені, виходячи з об'єктивних моральних інтересів творців.

У радянський період права на відтворення й поширення визнавалися особистими немайновими правами з огляду на існуючий між ними та правом на опублікування тісний зв'язок, а також на винятковий характер цих прав. Якщо зв'язок вбачався в тому, що твір можна опублікувати шляхом попереднього відтворення примірників твору та їх наступного поширення, то винятковість трактувалася як належне тільки автору право прийняття рішення про опублікування, відтворення та поширення свого твору. Відтворення й поширення твору за своїм змістом і характером мають більше спільного з майновими, аніж з особистими немайновими правами. Права на відтворення й поширення твору забезпечують належність способів використання твору авторів і жодним чином не пов'язані з охороною особистості автора. Тому складно виявити об'єктивну особисто-немайнову складову в змісті зазначених прав.

Зі змінами, що відбулися в державному й економічному ладі суспільства, змінилося відношення до меж моральних інтересів творців і, як наслідок, – до класифікації цих прав. Особисті немайнові права стали здобувати своє істинне значення, що дозволило правильно підійти до визначення їх правової природи та класифікації.

Сучасна література з авторського права підходить до питання класифікації особистих немайнових прав автора з урахуванням об'єктивних меж моральних інтересів автора. Такі межі відображені в міжнародних і національних нормативно-правових актах з авторського права. Необхідно підкреслити, що сучасні теоретичні погляди на класифікацію особистих немайнових прав інтелектуальної власності, з огляду на схильність дослідників до позиції законодавця, частіше відображають специфіку національного законодавства із цього питання.

Питання класифікації особистих немайнових прав автора також відображено в положеннях міжнародних нор-

мативно-правових актів. Згідно з ч. 1 статті 6 bis Бернської конвенції, незалежно від майнових прав автора і навіть після відступлення цих прав він має право вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні цього твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, здатному завдати шкоди честі або репутації автора [14]. Зі змісту положення розглянутої статті випливають такі належні авторів особисті немайнові права, як право вимоги визнання авторства, право протидіяти всякому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору, а також право протидіяти будь-якому іншому зазіханню, здатному завдати шкоди честі або репутації автора.

Національні законодавства у сфері авторського права під впливом ідеї глобалізації починають відповідати нормативним актам міжнародного характеру, які, встановлюючи вихідні початки особистих немайнових прав творців, надають національним законодавствам самостійно визначати їх перелік.

Питання класифікації особистих немайнових прав автора неоднаково вирішені і в законодавстві зарубіжних країн. Наприклад, у законодавстві низки країн континентальної Європи (Німеччина, Франція, Італія) додатково до таких традиційних прав, як право авторства, право на авторське ім'я та право на недоторканність твору, закріплене право автора на внесення змін до твору, право на опублікування. Або ж відповідно до італійського закону автор наділений правом на доступ до свого твору, що знаходиться в володінні іншої особи, якщо це виявляється необхідним для здійснення його авторських прав. Моральні права, що надаються законом Великої Британії про авторське право 1988 р., за своїм обсягом значно поступаються аналогічній категорії прав, надаваних в інших юрисдикціях. Так, наприклад, закон Великої Британії про авторське право 1988 р. не згадує про право на оприлюднення твору та на його відкликання. Закон передбачає лише ті права, які кореспондують правам, що гарантуються ст. 6 bis Бернської конвенції, зокрема право на ідентифікацію як творця і право на заперечення проти обігу, що применшує значення твору [15]. У Законі про охорону авторів і виконавців Ісламської Республіки Іран не перераховуються особисті немайнові права автора, обмежуючись вказівкою на моральне право автора та виконавця, які наділені такими особливостями, як невідчужуваність і непередаваність [16, с. 81].

Порівняльний аналіз положень Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів з положеннями ЦК України, Закону України «Про авторське право і суміжні права», а також вказаних вище законів інших країн показує, що національні законодавства, порівняно з положеннями Бернської конвенції, передбачають більш широкий перелік особистих немайнових прав.

У викладених думках учених сучасності, а також у положеннях національних законодавств, з одного боку, спостерігається приведення теоретичних і нормативних положень у відповідність із міжнародними нормативно-правовими актами, а з другого – неоднаковий підхід при визначенні меж моральних інтересів творців, що здебільшого стає причиною широкої класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності. Якщо стосовно права авторства, права автора на ім'я в науці в законодавстві різних країн світу спостерігається відносна солідарність, то присутність у переліку особистих немайнових прав автора права на опублікування, права на захист репутації автора, права на оприлюднення, оцінюються по-різному, а особисті немайнові права творців винаходів, корисних моделей, промислових зразків, селекційних досягнень, порід тварин взагалі залишались поза увагою наукових досліджень.

Відсутність принципово єдиної позиції серед учених, а також неоднозначні положення національних законодавств різних країн світу щодо класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності можна пояснити неможливістю точного визначення об'єктивних, моральних інтересів творця на теоретичному рівні. Особисті немайнові інтереси настільки різноманітні, що шляхом їх особливого перерахування неможливо здійснити належну цивільно-правову охорону всіх немайнових інтересів. Бажання творців, які можуть мати немайновий характер, безмежні, але одне лише таке бажання не повинне бути основою для встановлення особистих немайнових прав. Визначення правильної класифікації особистих немайнових прав інтелектуальної власності надає можливість охопити й правильно відобразити все різноманіття й особливі зв'язки, що існують між автором і твором, а також забезпечити гарантії охорони відповідних інтересів творців. Особисті немайнові права інтелектуальної власності мають передбачатись з урахуванням необхідності забезпечення балансу інтересів творців та суспільства з приводу використання об'єкта інтелектуальної власності, в якому творець і суспільство зацікавлені морально й матеріально.

Звичайно, при бажанні перелік особистих немайнових прав інтелектуальної власності можна розширити. Однак роль законодавця полягає в тому, щоб передбачити такі суб'єктивні особисті немайнові права, які з урахуванням об'єктивно існуючих моральних потреб творця, є необхідними. Виходячи із цього, класифікація особистих немайнових прав інтелектуальної власності має ґрунтуватися на об'єктивних, необхідних і припустимих моральних потребах творця, які достатні і в змозі забезпечити йому необхідну владу над своїм витвором, зв'язок нематеріального твору з його творцем – автором, а також охорону моральних інтересів, духовного стану автора у зв'язку зі створеним твором, визначені, загалом, використанням твору суспільством. Інакше кажучи, критерієм встановлення окремих особистих немайнових прав творця повинна виступати необхідність забезпечення охорони творця й належного йому твору у відносинах із зовнішнім середовищем, а не у відносинах автора зі своїм твором і власними бажаннями. Творець є абсолютним і винятковим «володарем» свого твору і вправі ставитися до нього за власним бажанням будь-яким чином. У цьому сенсі право на присвяту об'єкта інтелектуальної власності (право на сакрарезацію), що надає автору право вказувати на подію, факт, особу, якій присвячується твір (у результаті подальша публікація здійснюється тільки з зазначеною присвятою), право на депонування, що є особливим способом використання твору, впливають із влади автора над твором і не можуть бути визнані самостійними особистими немайновими правами. Бажання присвятити свій твір кому-небудь або чому-небудь – це воля автора, для закріплення та подальшого здійснення якої не потрібні які-небудь суб'єктивні права. Депонування ж є дією, спрямованою на забезпечення права авторства, і воно, ймовірно, є механізмом забезпечення цього права, жодним чином не пов'язаного з особистістю автора або з твором, в якому втілені риси цієї особистості.

Неоднозначна позиція авторських законів, а також дослідників щодо одночасного існування в переліку особистих немайнових прав автора, зокрема, право на недоторканність твору й захист репутації автора. У літературі деякі автори підтримують право на захист репутації автора [17, с. 51], а певне коло учених розглядає право на недоторканність твору [18, с. 120].

Згідно зі ст. 6 bis Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, поряд із правом авторства гарантується право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні цього твору, а також будь-яко-

му іншому посяганню на твір, здатному завдати шкоди честі або репутації автора.

Слід зазначити, що положення Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів щодо особистих немайнових прав автора сформульоване таким чином, що дозволяє неоднозначно його тлумачити. На наш погляд, у праві протидіяти всякому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору, а також будь-якому іншому зазіханню на твір, здатному завдати шкоди честі або репутації автора, можна самостійно виділити як право на захист недоторканності твору, так і право на захист репутації автора. Тому в правових нормах законів різних країн світу стали по-різному визначати пріоритети.

Право визнаватися творцем, право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта інтелектуальної власності, закріплені в ст. 423 ЦК України, безперечно, належать всім творцям об'єктів права інтелектуальної власності. Зазначене положення статті вказує на обов'язковість наслідку діяння у вигляді шкоди честі чи репутації творця об'єкта інтелектуальної власності.

Відповідно до ст. 439 ЦК України автор має право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору чи будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора, а також супроводженню твору без його згоди ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо.

З огляду на викладене вище, на нашу думку, в зазначеній статті Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів акцент здійснено саме на право автора на недоторканність (цілісність) твору. Нанесення шкоди честі або репутації автора передбачене як можливий результат порушення недоторканності (цілісності) твору, виникнення якого необов'язкове.

Втім, на думку деяких вчених, особливістю особистих немайнових прав творців об'єктів промислової власності є те, що у них відсутнє право на недоторканність створених ними об'єктів. Оскільки інакше довелося б заперечити науково-технічний прогрес і будь-які вдосконалення [19, с. 61].

Розвиток науково-технічної творчості поступальний, тобто ґрунтується на досягнутому рівні, відштовхуючись від якого відбувається перехід на вищий рівень. Такого погляду дотримувався і О.А. Підпригора, вказуючи, що авторам науково-технічних досягнень право на недоторканність твору не властиве і воно не стосується результатів технічної творчості, а винахід можна удосконалювати будь-кому [20, с. 3].

А.М. Гарібян обґрунтовував відсутність права на недоторканність у винахідницькому праві СРСР тим, що під час впровадження винаходу виникає необхідність внесення коректив, обумовлених конкретними умовами даного виробництва [21, с. 20].

Втім, на нашу думку, право на недоторканність об'єкта права інтелектуальної власності є одним з основних (основоположних) особистих немайнових прав інтелектуальної власності, що входить до «основних моральних прав творця» (право визнання людини творцем, право на ім'я творця та право на недоторканність об'єкта інтелектуальної власності) і потребує переосмислення по відношенню до об'єктів права промислової власності, селекційних досягнень та порід тварин.

На необхідність переосмислення такого права вказує і В.Є. Макода, зауважуючи, що в спеціальній літературі трапляються пропозиції переглянути ставлення до можливості віднесення до особистих немайнових прав автора промислового зразка права на недоторканність промислового зразка [22, с. 129]. Аргументом виступає можливість охорони промислових зразків авторським правом [23, с. 12],

а, отже, окремі зразки визнаватимуться творами і ніхто не має права вносити до них зміни. Навіть прибічники патентної охорони промислових зразків вважають, що, не будучи твором, промисловий зразок має бути недоторканим у розумінні внесення до нього змін і доповнень.

Та, як слушно зазначає Р.О. Стефанчук, коментуючи пункт 2 ч. 1 ст. 423 ЦК України (право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності...), що законодавець вказує лише на ті зміни, які можуть завдати шкоди честі та репутації автора. Однак такий підхід є дещо звуженим [24, с. 497].

Недоліком спеціального законодавства є те, що право на ім'я для творців винаходів, корисних моделей, промислових зразків, сортів рослин і порід тварин не знайшло належного закріплення. Вважаємо, всі фізичні особи-творці повинні мати право зазначати або не зазначати своє ім'я, зокрема і у випадках державної реєстрації об'єктів, та право вимагати, щоб їх імена вказувалися, по можливості, коли у книгах, журналах, статтях, доповідях тощо згадуються створені ними об'єкти. Проте анонімно винахідники та автори селекційних досягнень запропонувати свої творчі доробки не можуть. У заявці вони обов'язково вказують свої імена, але можуть зробити і застереження, щоб надалі ні в публікаціях, ні будь-де їхні прізвища не згадувались і не пов'язувались із створеними об'єктами права інтелектуальної власності.

На нашу думку, специфіка та динамічність розвитку особистих немайнових прав інтелектуальної мають ґрунтуватися на чіткому закріпленні зазначених вище трьох прав (право визнання людини творцем, право на ім'я творця та право на недоторканність об'єкта інтелектуальної власності), що конкретизуються законодавцем залежно від тих чи інших особливостей об'єктів інтелектуальної власності – гнучкості законодавства.

Підсумовуючи аналіз класифікації особистих немайнових прав творців, правильним є закріплення в чинному законодавстві таких особистих немайнових прав інтелектуальної власності, як право визнання людини творцем, право на ім'я, а також право на недоторканність об'єкта інтелектуальної власності, що належать без винятку всім творцям об'єктів права інтелектуальної власності. Ці особисті немайнові права є найбільш необхідними в забезпеченні охорони об'єктивних моральних інтересів творців. У цьому переліку головне, основоположне значення мають право визнання людини творцем та право на недоторканність об'єкта інтелектуальної власності. Саме ці права виконують завдання захисту особистості творця, його інтересів у взаєминах із оточуючими, а також створеного ним твору. Саме на них покладене завдання охорони особистості автора і його творів. Саме ці права становлять моральну основу особистих немайнових прав автора й надають авторові твору реальну владу над ним. На відміну від інших особистих немайнових прав інтелектуальної власності, вони об'єктивно й реально відображають межі особистої сфери творців, куди вторгнення оточуючих забороняється. Крім того, реалізованість права авторства й права на недоторканність не залежать від яких-небудь додаткових дій творців. Вони реалізовані з моменту створення твору. Інші особисті немайнові права автора, відображаючи окремі особисті прагнення, бажання, інтереси автора, можуть бути реалізовані тільки при волевиявленні самого автора й здебільшого мають більшу значущість для нього самого. Забезпечення похідних прав більше залежить від основних прав. Наприклад, якщо автор надав свій твір користувачеві або опублікував його під своїм іменем, псевдонімом або без зазначення імені, подальша повага користувачами такого рішення автора забезпечується в межах його права на недоторканність твору. Порушення користувачами рішення автора щодо способу позначення його імені в творі, що

знаходить своє відображення в самому творі, визнається порушенням недоторканності твору, тому що будь-які зміни, включаючи зміни в позначенні імені автора, повинні бути здійснені винятково за погодженням з автором.

Хоча право визнання людини творцем надає авторові всю повноту влади над твором, однак наявний суспільний інтерес до нього породжує необхідність уточнення меж, визначення простору необхідних моральних інтересів автора, які важливі для забезпечення балансу особистого й суспільного інтересу, у зв'язку з чим деякі можливості, що випливають із права авторства, набувають форми суб'єктивного права.

На відміну від авторів творів, особисті немайнові права інтелектуальної власності, які виникають з моменту створення твору, у творців винаходів, корисних моделей, промислових зразків, авторів наукових відкриттів, сортів рослин і порід тварин, компонування інтегральних мікросхем набувають особистих немайнових прав інтелектуальної власності поставлене у залежність від факту державної реєстрації. У прямому розумінні будь-яка фізична особа, яка щось створила своєю творчою працею, є творцем. Навіть тоді, коли особа здійснила винахід, який до неї вже був відомий, а особа про це не знала, її також слід вважати творцем. Проте в розумінні права інтелектуальної власності щодо перелічених об'єктів творцем за чинним законодавством визнається лише та особа, яка вперше створила такий об'єкт і у встановленому порядку зареєструвала його [19, с. 60].

Слід підкреслити, що чинним законодавством передбачена пільга для творця стосовно новизни винаходу, корисної моделі, промислового зразка об'єкта. Тобто допускається розголошення відомостей щодо об'єкта до дати подання заявки до установи протягом 12 місяців для винаходу і протягом 6 місяців для промислового зразка (якщо заявлено пріоритет, то до дати пріоритету) самим винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано інформацію про винахід [25, с. 131].

Доречно також зазначити, що класифікація особистих немайнових прав інтелектуальної власності переважно ґрунтується на особистих немайнових правах у сфері авторства, оскільки саме ця категорія особистих немайнових прав найчастіше була об'єктом наукових досліджень [26, с. 153], які мають широку правову регламентацію.

Втім, вважаємо за необхідне зазначити, що у ЦК України втілено авторсько-правовий підхід до питань права авторства (співавторства) на винахід, корисну модель, промисловий зразок (інші результати інтелектуальної, творчої діяльності). Йдеться не тільки про чільну роль автора в патентно-правових відносинах, коли саме з особистістю автора пов'язане виникнення патентних прав, які в зазначеному контексті розглядаються як первинні права, але і про момент виникнення права авторства на об'єкти патентних прав, який, за задумом законодавця, мав би збігатися із моментом створення винаходу, корисної моделі, промислового зразка. Так, відповідно до пункту 2 ч. 2 ст. 11 ЦК України цивільні права та обов'язки виникають у результаті створення витворів науки, літератури, мистецтва, винаходів та інших результатів інтелектуальної діяльності.

Висновки з дослідження і перспективи подальшого наукового пошуку у відповідному напрямі. З огляду на зазначене вище, на нашу думку, класифікація особистих немайнових прав у сфері інтелектуальної діяльності включає в свою систему такі особисті немайнові права: а) право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності; б) право на ім'я творця (авторське ім'я) та використання інших способів індивідуалізації творця (автора); в) право на недоторканність об'єкта права інтелектуальної власності; г) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності.

Інші особисті немайнові права інтелектуальної власності можуть і не виникати у творців, кожного окремого об'єкта інтелектуальної власності чи не відповідають ознакам, властивим особистим немайновим правам, або через власну малозначущість та випадковість можуть охоронятись у режимі немайнового інтересу. Оскільки відповідно до рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 р. у справі № 1-10/2004 за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) поняття «охоронюваний законом інтерес», що вживається в ч. 1 ст. 4 Цивільного процесуального кодексу України та інших законах України у логічно-смісловому зв'язку з поняттям «права», слід розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом як зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо неопосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам [27].

Список використаної літератури:

1. Антимонов Б.С. Авторское право / Б.С. Антимонов, Е.А. Флейшиц. – М. : Госюриздат, 1957. – 278 с.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 46.
3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
4. Цивільне право України : [підруч.] : у 2-х кн. / Д.В. Боброва, О.В. Дзера, А.С. Довгерт [та ін.]; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 782 с.
5. Калятин В.О. Интеллектуальная собственность (Исключительные права) : [учеб. для вузов] / В.О. Калятин ; со вступ. ст. В.А. Дозорцева. – М. : НОРМА : ИНФРА-М, 2000. – 459 с.
6. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации : [учебн.] / А.П. Сергеев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 1999. – 750 с.
7. Макагонова Н.В. Авторское право : [учеб. пособ.] / Н.В. Макагонова ; под ред. Э.П. Гаврилова. – М. : Юрид. лит., 2000. – 285 с.
8. Цивільне право України: Академічний курс : [підруч.] : у 2-х т. / А.Ю. Бабаскін, Т.В. Боднар, Ю.Л. Бошицький [та ін.] / за заг. ред. Я.М. Шевченко. – вид. 2-ге, доп. і перероб. – К. : Видавн. Дім «Ін Юре», 2006. – Т. 1 : Загальна частина. – 520 с.
9. Малейна М.Н. Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита / М.Н. Малейна. – М. : МЗ Пресс, 2000. – 242 с.
10. Гордон М.В. Советское авторское право / М.В. Гордон. – М. : Госюриздат, 1955. – 232 с.
11. Торкановский Е.П. Личные и имущественные права авторов литературных произведений по советскому праву : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Е.П. Торкановский ; Куйбышев. гос. ун-т. – Куйбышев, 1953. – 16 с.
12. Кириллова М.Я. Развитие советского авторского права / М.Я. Кириллова. – Свердловск : Изд-во Свердл. юрид. ин-та, 1982. – 82 с.
13. Лабзин М. О праве на производное произведение / М. Лабзин // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. – 2005. – № 2. – С. 27–31.
14. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051/print.

15. Закон Великобритании 1988 года об авторском праве. Ст. 87 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.office-metodist.com.ua/e-commerce/resource.php?lan=rus&id=405>.

16. Расулов Б.Р. Личные неимущественные права автора произведения : дисс. ... канд.юрид. наук : 12.00.03 / Б.Р. Расулов ; Тадж. нац. ун-т. – Душанбе, 2010. – 206 с.

17. Гражданское право : [учебн. для студ. вузов] / отв. ред. А.И. Масляев, В.П. Мозолин. – М. : Юристъ, 2007. – Ч. 3. – 590 с.

18. Хохлов В.А. Авторское право: законодательство, теория, практика / В.А. Хохлов. – М. : Городец, 2008. – 286 с.

19. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців : [моногр.] / НДІ приватного права і підприємництва АПН України ; за заг. ред. В.В. Луця. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 256 с.

20. Підпригора О. Реалізація захисту права інтелектуальної власності в Україні / О. Підпригора, С. Кравченко, С. Теленик // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 8. – С. 3–7.

21. Гарибян А.М. Авторское право на произведения науки / А.М. Гарибян ; АН АрмССР, Ин-т философии и права. – Ереван : Изд-во АН АрмССР, 1975. – 194 с.

22. Макода В.С. Правова охорона промислових зразків в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / В.С. Макода ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 190 с.

23. Алексеева О.Л. Промышленный образец: соотношение и разграничение с произведениями дизайна / О.Л. Алексеева // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. – 2006. – № 3. – С. 7–14.

24. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : [моногр.] / Р.О. Стефанчук ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К. : КНТ, 2008. – 626 с.

25. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32.

26. Вольфсон В.Л. Моральные (личные неимущественные) права автора и их содержание в странах общего права и странах континентальной системы : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / В.Л. Вольфсон. – СПб., 2006. – 217 с.

27. Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року у справі № 1–10/2004 за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Качуровський Вадим Валерійович – здобувач Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України;

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Kachurovskiy Vadym Valeriiovych – Applicant of Scientific and Research Institute of Intellectual Property of National Academy of Legal Science of Ukraine;

vadikwad@gmail.com